

Магістр 2 курсу

Факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ КОНТРОЛЮ : ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Анотація. Визначено значення контролю в умовах сьогодення, шляхом критичного аналізу визначень контролю, наведених у роботах вітчизняних науковців, досліджено та узагальнено сучасні погляди на визначення поняття "контроль", розкрито сутність контролю.

Аннотация. Определено значение контроля в настоящее время, путем критического анализа определений контроля, представленных в работах отечественных научных деятелей, исследованы и обобщены современные взгляды на определение понятия "контроль", раскрыта сущность контроля.

Annotation. The value of control at present time is determined, through critical analysis of control definitions contained in the works of national scientists, modern views on the definition of "control" are summarized, the essence of control is revealed.

Ключові слова: сутність, контроль, підхід.

У сучасних умовах господарювання, коли послаблюється виконавча дисципліна, систематично не дотримуються положення та вимоги законодавства та поступово знижується ефективність управлінських рішень, контроль набуває особливого значення. Це пов'язано з тим, що саме контроль суттєво впливає на усі негативні явища в соціально-економічній та політичній сфері України, контролюючи та коригуючи їх, застосовуючи певні міри та санкції при наявності порушень.

Але, незважаючи на доволі велике значення контролю в сучасних умовах господарювання, досі нема єдиного визначення його сутності.

Значний внесок у вирішення питань, пов'язаних з визначенням сутності контролю, зробили такі науковці, як: Бондаренко Н. О. [1], Бутинець Ф. Ф. [2], Вітвицька Н. С. [3], Лапицька С. Ю. [4], Литвинчук Т. В. [5], Мадаванов М. І. [6], Мамалуй О. О. [7], Мурашко В. М. [8], Павлюк В. В. [9], Усач Б. Ф. [10] та ін. Наведені наукові діячі розглядали сутність контролю з різних боків, але єдиної думки стосовно цього питання немає.

Метою цього дослідження є визначення сутності контролю. Для досягнення мети поставлено такі завдання: розглянуто сучасні погляди на визначення поняття контролю, узагальнено розглянуті погляди на певні підходи до визначення терміна "контроль", досліджено кожен підхід до визначення сутності контролю.

В умовах складної фінансово-економічної ситуації, яка склалася в нашій країні в останні роки, контроль набуває особливого значення. Це обумовлює необхідність постійного вдосконалення існуючої системи

контролю, яке неможливе без чіткого розуміння сутності цього терміна.

Сутність контролю розкривається через визначення поняття терміна "контроль". Сучасний термін "контроль" походить від французького *control*,

що в перекладі означає перевірку відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам, облік, спостереження за чимось.

Багато сучасних наукових діячів приділяє увагу визначенню поняття контролю, основні судження з цього приводу наведені в таблиці.

Таблиця

Визначення поняття "контроль"

Автор	Визначення
1	2
Бондаренко Н. О. [1, с. 9]	Контроль — це система спостереження та перевірки процесу функціонування та фактичного стану об'єкта управління з метою виявлення обґрунтованості й ефективності прийнятих управлінських рішень, інформування про ці явища керівників органів та усунення несприятливих ситуацій
Бутинець Ф. Ф. [2, с. 10]	Контроль — це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів
Вітвицька Н. С. [3, с. 17]	Контроль — це процес, який має забезпечити відповідність функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети
Лapiцька С. Ю. [4, с. 21]	Контроль — це процес, що забезпечує відповідність функціонування керованого об'єкта прийнятим рішенням, спрямований на успішні досягнення поставлених цілей
Литвинчук Т. В. [5, с. 32]	Контроль — це форма зворотного зв'язку, за допомогою якої керуюча система одержує необхідну інформацію про дійсний стан керованого об'єкта та використання управлінських рішень
Мадаванов М. І. [6, с. 319]	Контроль — це замір та аналіз результатів виконання стратегічних планів, планів маркетингу і прийняття заходів, що корегують їх
Мамалуй О. О. [7, с. 398]	Контроль — це своєчасний облік відхилень від загальноновизнаних норм дії, коригування процесу виконання накреслених програм, виконання рекомендацій з ліквідації виявлених у роботі недоліків, виправлення помилок

Закінчення таблиці

1	2
---	---

Мурашко В. М. [8, с. 8]	Контроль – це система спостереження і перевірки процесу функціонування та фактичного стану об'єкта контролю з метою визначення обґрунтованості і ефективності управлінських рішень та результатів їх наслідків, виявлення відхилень від установлених критеріїв, усунення негативних ситуацій і попередження недоліків у фінансово-господарській діяльності
Павлюк В. В. [9, с. 5]	Контроль – це елемент управління, є складним процесом, направленим на перевірку відповідності контрольованих об'єктів вимогам, виданим параметрам
Усач Б. Ф. [10, с. 10]	Контроль – це перевірка виконання тих або інших господарських рішень з метою встановлення їх законності та економічної доцільності

Згідно з даними таблиці, на сьогодні не існує єдиного визначення поняття контролю. Це обумовлює існування різних підходів до трактування поняття контролю, а саме: як спостереження, як процес, як форма зворотного зв'язку, як замір та аналіз результатів виконання стратегічних планів, як облік відхилень, як елемент управління, як перевірка виконання господарських рішень.

Більш детально варто зазначити таке.

Так, Бондаренко Н. О., Бутинець Ф. Ф., Мурашко В. М. визначали контроль як спостереження, тобто як постійний нагляд за діями контрольованого об'єкта. Цей підхід майже повністю розкриває сутність контролю. Це пов'язано з тим, що контроль здійснюється не тільки за допомогою спостереження, а й ще з використанням інших методів.

Вітвицька Н. С., Лапицька С. Ю. розглядають контроль як процес, який забезпечує досягнення цілей організації. У цьому випадку контроль є необхідністю для виявлення і вирішення виникаючих проблем раніше, ніж вони стануть дуже серйозними, і може також використовуватися для стимулювання успішної діяльності.

Литвинчук Т. В. пропонує розглядати контроль як форму зворотного зв'язку. Зворотний зв'язок – це дані про отримані результати. Такий зв'язок може бути тільки на поточному та заключному етапі контролю. У поточному контролі система зворотного зв'язку дозволяє керівництву виявити непередбачені проблеми й скоригувати свою лінію поведінки для запобігання відхиленню підприємства від найефективнішого шляху до визначених цілей. У межах заключного контролю зворотний зв'язок здійснюється після того, як робота виконана, або після завершення контрольованої діяльності.

Мадаванов М. І. визначає контроль як замір та аналіз результатів виконання планів і прийняття корегуючих заходів. Таке визначення поняття контролю не є повним та не висвітлює цей термін всебічно, оскільки контроль не обмежується тільки методами заміру та аналізу.

У визначенні терміна "контроль" Мамалуй О. О. вмістив максимальний об'єм інформації, яка характеризує сутність цього поняття як на попередньому етапі, так і на поточному і наступному.

Павлюк В. В. у першу чергу розглядає контроль як елемент управління. Це обумовлено тим, що контроль є однією з найважливіших функцій управління. Будь-який вид управління неможливий без чітко організованої системи контролю, тому що не можна ефективно управляти, не перевіряючи виконання поставлених вимог та не виявляючи фактичного стану на управлінських об'єктах.

Усач Б. Ф. визначає поняття контролю як певну перевірку виконання господарських рішень. Визначення терміна "контроль" згідно з цим підходом не є повним, оскільки не включає інші аспекти, які характеризують сутність контролю, окрім того, що контроль є перевіркою.

Ці підходи висвітлюють окремі риси сутності контролю, але лише у сукупності вони відображають усю багатогранність цього поняття. Тому залежно від мети дослідження контроль необхідно розглядати з тієї або іншої точки зору, використовуючи одночасно декілька його визначень.

Отже, можна зробити висновки, що поняття контролю є дуже багатогранним та містким. Контроль — це і функція управління, і система спостереження, і процес забезпечення відповідності функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням та інші елементи, які характеризують його сутність. На сьогодні існує ситуація невизначеності єдиного та повного трактування поняття контролю. Тому кожен залежно від мети дослідження повинен приділяти максимум уваги визначенню поняття контролю та його сутності.

Наук. керівн. Синюгіна Н. В.

Література: 1. Бондаренко Н. О. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності : навч. посібн. / Н. О. Бондаренко, В. Д. Понікаров, С. М. Попова. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 300 с. 2. Контроль і ревізія : підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Бардаш, Н. М. М алюга та ін. — [2-ге вид., доп. і перероб.] — Житомир : Ж ІТІ, 2000. — 512 с. 3. Державний фінансовий контроль : навч.-мет. посібн. для сам. вивчення дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. Н. Коцупатрий та ін. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с. 4. Лапицька С. Ю. Фінансовий контроль як частина управлінського процесу : монографія / С. Ю. Лапицька. — Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2003. — 104 с. 5. Литвинчук Т. В. Методологічні засади сутності контролю як функції управління / Литвинчук Т. В. // Вісник Технологічного університету Поділля. — 2000. — № 2 (20). — С. 30–33. 6. Енциклопедичний словник бізнесмена : менеджмент, маркетинг, інформатика / [під заг. ред. М. І. Мадаванова]. — К. : Техніка, 1993. — 856 с. 7. Основи економічної теорії : підручник / О. О. М амалуй, О. А. Гриценко, Л. В. Гриценко та ін. — К. : Ю рінком Інтер, 2003. — 480 с. 8. Мурашко В. М. Контроль і ревізія діяльності підприємств промисловості України : навч. посібн. / В. М. Мурашко, Т. М. Сторожук, О. В. Мурашко. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : ЦУЛ, 2003. — 311 с. 9. Павлюк В. В. Контроль і ревізія : навч. посібн. / В. В. Павлюк. — Донецьк : Кассіопея, 2000. — 135 с. 10. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : підручник / Б. Ф. Усач. — К. : Знання, 2007. — 263 с.